

Dobrovoljen opomin zavolj cepljenja kóz. *)

V Ljubljani imamo že več mescov dosti kozavih otrok, pa tudi več odraščanih je zbolelo za kozami. K sreči ta letošnja kuga ni tako hudobna, da bi ljudje zlo merli po nji.

Ker morebiti tudi drugod se nahaja ta bolezen ali utegne še le priti drugam, naj omenimo nekoliko o nji.

Človeške kozé so ptuja bolezen, ktera je bila iz jutrovih dežel, posebno ob križarskih vojskah, v 10. in 11. stoletji v naš del sveta (Evropo) zanešena in je odtistihmal se udomačila pri nas. Jutrova dežela je sploh mati mnogih hudih bolezni. Pred 800 leti tedaj Evropejci nismo nič vedili od koz kakor tudi od francozov, kolere itd. ne. Ko so se pa priteple koze k nam, se je navadno vsake 4 leta vlekla strašna kuga po Evropi in za kozami je umerlo tisoč in tisoč ljudi; kar jih je prebolelo, so imeli spraskane in marogaste obraze, da je bilo gerdo viditi, so oslepeli itd.

Previdnost Božja je hotla, da se angležkemu zdravniku Edvard Jenner-u je leta 1797 naključilo, da je v nedolžnih kravjih kozah najdel pripomoček zoper grozovite človeške kozé. Komur so kravje koze stavili, je večidel bil obvarovan hude človeške kuge. Tako je krava postala velika dobrotnica človeška. Otrokom cepljene kravje koze so dajale potem tvarino (materijo), s katero se večidel sedaj stavijo otrokom in odraščanim kozé.

Drugo pot bomo omenili več o kozavi bolezni, danes opominjamo starše in pa druge le tega, kar je pred vsem treba.

Kozé so nalezljiva kuga, tedaj je

perva potreba: kozavega človeka tako dolgo, da se niso koze popolnoma olušile, ločiti od vseh drugih in ga samega imeti v izbi, ne presoparni in ktera se vsaki dan s čisto sapo navdà;

drugo je, da se kozé v drugič stavijo otrokom, pri kterih se ne vidijo znamenja očitno, da so se jih v prvo stavljene kozé prijele in so tedaj v nevarnosti vdrugo zboleli. Ker pa se človek po preteku kakih let vès prerodi in prenaredi, zgine tudi s tem moč pred več leti stavljenih koz, kar se po skušnjah zdravniških po preteku 10 ali 12 let zgodi, — torej je treba, da si tudi odraščeni dajo vnovič staviti koze ali se „revakcinati.“ Da to more vsak lahko storiti, skerbí vlada sama, ktere naloga je skrbeti za zdravje ljudstva; le ubogati jo je treba.

(Konec prihodnjic.)

Segač, prerok litijski.

Bival je pred 25 leti v Litii sloveč mož, ki so mu „Segač“ po domače rekli, pa ne zato, da bi bil po ptujem blagu segal. Bog vari tega! Segač je bil bogat mož in pa vervarski mojster v Litii. Iz njegove vervarnice je šla marsiktera verv po svetu; pri njem so marsikterega oženili, pa tudi marsiktero omožili, da je bil joj! pri njem se je dokaj kupčij sklenilo, ki so se izverševale v dalnem Sisku. Tako obražtan je bil naš Segač. Kadar je pa on zvernil kapljico tistega soka, ki ga je hervaško tersje zgojilo, je začel prihodnje reči prerokovati, in menda od tod njegov priimek, ker on je segal v prihodnost nam drugim prikrito.

Nekega večera sedimo okoli Segačeve mize. Tù nam on začne praviti: „Vi ste še mladi, vi bote dočakali, da pojde cesta od sv. Križa po Reki, in takrat se bo Litija okožila; kadar pa pojde velika cesta čez Moravče**) do Litije, takrat se bo Litija zredila.“

Litijci po konci! prvi del prerokovanja vašega umer-

*) Kóze, kozé, se tù in tam po Slovenskem tudi osepnice imenujejo; osepnice, pa tudi boginje jim pravijo tudi Serbi, Rusi in Poljaci pa ospa.

**) Moravče, vas v fari sv. Križa pod Litijo.

lega Segača se nad vami že spolnuje. Po vaši Reki je že res izdelana prav pripravna cesta; vi se tersite, da se ognete vseh klancov, vendar tako, da ne delate nepotrebnih ovinkov. Zato vaše delo že po več farah na Dolenskem slovi. Napravite še Trebance, da izdelajo od svoje plati cesto memo Jevševarja do moravškega mostú, in po tem se bo tudi drugi del Segačevega prerokovanja spolnil. Vi bote res imenitni, vaše mesto pa sloveče, ker bodo vozili memo vas blago po železnih in lesenih kolih. Samo grofa Pače-ta še naprosite, da vam v svojih velikih gojzdih dosti stavbnega lesú prihrani za vaše krasne palače, ki jih bote stavili poleg nove vélike ceste.

Na Kranjskem imamo dosti malih cest, pa malo prav speljanih. Kako to? me utegneta prašati. To je pa tako: Naše male ceste so se dosihdob med nami čisto po volji kantonskih načelnikov in pa grajščakov morale izdelovati. Ti pa so se ogibali: tukaj kakega grajščinskega travnika, tamkaj kake farovške njive, spet drugej je gospodin načelnik segel prijatlu v roke, da se neče njegovemu gajču ništa kvara činiti. In tako je naredila sama kersanska ljubezen, da so na naših malih cestah ostali ovinki in klanci čisto nepotrebni; ti pa voznika mudé, in mu praznijo žep.

Kdo bi pa moral nove ceste osnovati, da bi ne bile skažene? To bi zamogli obertniki in posestniki tistega kraja najbolje zagotoviti, po kojih okrajinah bi se nove ceste narejale, ker le taki možje poznajo najbolj svét in pa težo blaga, ki jo bo mogla nova cesta nositi. Stavim, kar kdo hoče, da bi šmartenski kerčmarji, klobučarji, usnarji in kovači nikdar ne bili svetovali, če bi jih bil kdo za to poprašal, da bi se cesta od Šmartna proti Pljuski čez Killovec, prav po domače: Bogensperk, narejala, temveč terdim, da bi bili ti možje pokazali čisto drug pripravišni in položniš svét za tisto cesto. Naj bi si bila kilovška grajščina sama skerbela za pot od male ceste do gradu. Po klancih se mora le tam cesta peljati, kjer se ne dá klancov tako ogniti, da bi se po okolišu prihranila vsaj polovica stroškov za pripravo. Govorimo le od ovinkov cest, in ne omenimo tako imenovanih rajd, ker te so nepotrebne povsod, naj je gora visoka kakor le hoče. Rajde pričujejo, da ceste ni dosti izurjen mojster osnoval. Po serpinah*) umetno speljanih se privozi na najvisokejše gore hitro in varno. Kje vozi železnica po rajdah? po serpinah pa na višave in v doline. Tudi gosp. Engeltaler je knezu Auerspergu po priličnih serpinah izpeljal cesto od Fužin pod Žužembregom do Lašč, vasi proti Kočevju, tako, da zdaj 25 centov par terdnih kónj tam ložej speljuje, kakor pred po rajdah 15 centov, dasiravno stoji tista vas 1222.102 sežnjev nad Kerko in Fužinami. Dokler so po rajdah iz Tersta na Občino vozili, so bili konjiči in voznjači dostikrat nesrečni; zdaj pa, kar okoli po mandrigah vozijo, ni čuti kaj tacega. Al kdo je osnoval tisto cesto po mandrigah na Občino? Preblagi gospodin Kronest in njegovi tovarši, veliki trgovci in obertniki v Terstu in na Dunaji so jo sprožili leta 1827 in dodelali do leta 1831; pa poterdila se je. Kdo je nasvetoval novo cesto od moravškega mostú čez Štorovje po Reki na Litijo? Posestnik velike grajšine turniške, grof Pače, si je prvi to delo domislil; on je prigovarjal kantonskima načelnikoma v Trebnem in v Litii, da sta v to privolila, in ljudem leta 1861 ukazala, da pomagajo, da se to obče koristno delo hitro dodela. Le to je škoda, da trebanški kanton ni še letos čisto izdelal ceste od Trebnega memo Jevševarja do moravškega mostú! Grofu so se pridružili obertniki litijski in njih sosedje v okolici tako, da se zdaj kósajo, kdo bi več storil in več pripravnega sveta za novo cesto podaril. Pa tudi ta cesta se more poterditi; saj so jo osnovali in proti železnici obertniki posestnik grof Pače, obertniki domači in prerok litijski, njih slavni Segač.

L. St.

*) Serpine (izraz francozki) so daljni okrogji ceste serpom podobni, ki se vijejo proti verhu visokih gorá.

kup. Ker je to soseskina reč, ne more družba segati v njo, ter more le želeti, da bi se lepa misel častitega gosp. predstojnika radoljske podružnice po celi deželi takrat brez odloga spolnovati začela, kadar se bojo nove in krepkejšje občine (srenje) ustanovile. Ravno taka je z res potrebno napravo gasilnic v vsaki srenji, ki jo gosp. predstojnik nasvetuje. (Kon. prih.)

Dobrovoljen opomín zavolj cepljenja kóz.

(Konec.)

Ce so stavljene kozé tolikšna dobrota za narod človeški, kako pa je to, da že dolgo ni vsakdo prepričan tega? Ni težak odgovor na ta ugovor.

1. Nekteri pravijo: „saj tudi našim starim očetom niso stavili kóz, čmu tedaj nam?“ Kaj tacega le govoré tisti, kterim je svet opážen s steno, ktera jim brani pogled v stare čase nazaj; taki ne vejo, kar smo že natanko dokazali, da nekda j pri nas ni bilo kóz, da ta strašna kuga se je iz jutrovih dežel pritepla k nam in vdomačila po tem pri nas, in še le ko je pomorila veliko milijonov ljudi, je zoper to kugo dr. Jenner iznajdel pomoček, ki obstoji v cepljenju nedolžnih kravjih kóz, ktere se stavijo same kakoršne so, ali pa iz cepljenk otročjih.

2. Nekteri celó blodijo, da prave kozé so zato dobre, da se truplo po njih izčisti. Kratkovidna pamet, ki tako govori! Po tem takem bi si mogli tudi želeti, da nas vse gerde bolezni in kuge napadajo, da se bomo izčistili po njih! Naši stari očetje so bili nek veliko močnejši in zdravši kot mi, in vendar se niso čistili po kozah, ker še kóz poznali niso. Zakaj se bomo mi dajali čistiti po taki gerdi ptuji bolezni, ktere se lahko obvarovamo, da se nas ne loti, nas v jamo ne spravi ali saj ne ogerdobí?!

3. „Saj ne pomagajo vselej — pravijo drugi — ker skušnje kažejo, da tudi take, kterim so kozé stavljene bile, napadajo vendarle prave kužne kozé.“ Tega ne moremo in nočemo tajiti. Res je, da se kaj tacega primeri. Al to je vendar le bolj redko. Če ta primerek podira zaupanje na stavljene kozé, niso one tega krive, ampak njih prenapeti zagovorniki, ki so nekda j preveč obetali, ko so rekli, da gotovo vsak je obvarovan kužnih kóz, kteri stavljene ima, za vse svoje žive dni. To ni res, — resnica je le, da skor vsak je po njih obvarovan kužnih kóz, in če ga tudi ta kuga napade, po stavljenih kozah pride tako ob moč, da jih večidel vsak potem lahko prestopí, in kakor cepljeno sadno drevó ne rodi več lesník, tako tudi s kozami cepljeno truplo ne več divjih, pravih kóz.

(Konec prihodnjič.)

Govor gospé ničle do svojih hčer 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, pred polnočjo novega leta 1861.

Spisal E. Nožarjev.

(Konec.)

Sedaj pa, ljubeznjive moje, se skončuje moja enoletna vlada; le malo trenutljev imamo še, ki so letošnjemu — nocojsnemu zboru namenjeni. Čeravno se ob letu v prihodnjem zboru zopet vidimo, jaz vendar deset let ne bom javno vladala, ker bom svojo stopnjo enoletij vam poredoma izročila. V strinjanju dveh desetletij pa se spodobi, da se nekoliko na njunine okoliščine ozremo!

Prejšnje desetletje bila vam je prednica petica 5; zlasti njeno skončevanje nam je vsem neugodne homatijske dogodke donášalo, in lejte, sedanje desetletje prednice 6 jih kar neprestano nadaljuje — zavoljo tega mi že danes serce otožno in nepokojno bije, postaja mi britko in milo, ko se ozrem na leta pretekla, in vidim v toliki razdraženosti, v

tolicem nemiru vsakdanjih homatij in brezbožnih strast ljudstva, vladarje zakopane, ko vidim že toliko nedolžne kervi po izdajstvu in hinavstvu prelite, toliko sebičnosti, na videz gladijočih, zmernih, v resnici pa praskajočih, grabljivih pohlepnežev in hudovoljcev, toliko nevarnega in tolikanj nalezljivega duha med ljudstvi raztresenega, vzrok in korenina tolikanj hudih in nevarnih nasledkov. Narod vzdiguje se zoper narod, država kuje državi na skrivnem silne spone spodkopljivega in spodjedljivega življa; — konec vsega nesrečnega početja tega, ako v tej meri od prečudnega duha oslepljeni narodi si zmešano pot vsakdanjo v vedno globokeje zmešnjave in strasti nadaljujejo, — se mi z osodo imenitnih starih narodov enačiti dozdeva. Pod to prednico pridejo gotovo nenavadni dnevi; še težke megle pripodí vihar, čigar blisk se od dalječ za čas dá viditi.

Sicer početja take ne izvirajo od vas, in se ne zatekajo v vas, pa vendar, zaznamnjati jih, upirajo se ljudstva in zgodovina na čas vaše vlade, kot stavi brodnik sred silovitega morja, oziraje se na iglo jekleno in zvezde nepomične teku svojega parobroda neobhodno podlago. Pa (ozre se na časomer, kjer manjkate še 2 minuti) ker čas urno dalje hití, dostavim sploh h koncu svojo nestransko željo, da bi, ako so že čerui viharu oblaci tako nastavljeni, da se ne dajo s pogubonosno strelo vred odpoditi, da bi ta s svojim požigavnim in končavnim udarcem na brezbožno stran černotnih oblakov švignila ter urno zopet ljudstva in kraljestva pomirila, da bi zopet čversto se razvijala po daljnem svetu ponosna zastava blazega miru in sprave; kajti le s tem pogojem se zopet vse oživi in verlo napreduje: mirne ljudstva se izobrazujejo in povzdigujejo na zaporedne vikše stopnje hasljive omike; razcvetajo se učenosti in vede, umetnija in obertnija; oživi se zopet kupčija med raznimi narodi in daljnimi svetovi; krepí se rokodelstvo in poljodelstvo.

Vse se veselo trudi in poganja za blagor svojih, za omiko domovine, in blagostanje in mogočnost svojega vladarja, — ako blaga zastava zelene oljke med narodi vzajemno veje. Al do sedaj se preblagi mir pogreša, vse blago in človeštvu dobro in koristno žuga iz teka hirajoče vsakdanjosti razpasti; — kaj pa nam prihodnost prinese, pod zdanjo enoletno vlado nihče ne vé; kajti v bukve prihodnosti gledati tudi nam ni dano! (Na časomeru ob bliščečem pasu gospé ničle manjka še 1 minute do polnoči.)

Preljube hčerke! Kmali bo s široke line visocih zvonikov kladvo po tamni daljavi ljudstvom naznanilo z glasnim udarcem uro polnočno, — konec starega in pričetek novega leta, — premen naše enoletne vlade. Le malo trenutljev ima še obstati moja vlada samíc ob desni strani desetletne vlade šesterkine, potem pa izročim v letošnjem zboru namestni enojki svojo sedanjo stopnjo. Ker se govor že razteka in ima polnoči vsaki čas bíti, stopim s prestola, ob čigar snožju govor moj poslušate. (Mogočno se vzdigne ter veličastno koraka v prebliščeči obleki po čez in čez z najžlahnejim beršunom popetih stopnicah prestolovih k svojim cvetečim hčeram, ki se ji spoštljivo priklonijo in jo obstopijo.

Izmed njih postavi enojko 1 na tisočletno, osmerko 8 na stoletno, šesterko 6 na desetletno, in enojko 1 namestnico na svojo dosedanje stopnjo. Zadoji položi, — ko ravno polnoči bije, — svoj prelepi svetli venec slovesno na glavo ter nadaljuje:) Odstopim ti prvi, premila hčerka enojka, slavno vlado samično ob desni šesterkini, ter ti ovijem visoko čelo s svetlim vencom, v kterege so opletene iskrene želje vseh nas in vseh narodov, da bi jim tvoja enoletna vlada srečo in blagostanje donášala, da bi bilo ravnokar pričeto leto mirno, zdravo in koristno narodom na vse strani, da bi vsi narodi v omiki, umetnijah in vsakoršnih vednostih napredovaje cveteli; da bi sploh svetu boljša, veselejša, mirnejša in srečnejša doba jela se že kedaj žariti; sicer se ne dá vse hipoma zgoditi in doversiti, kajti vsakdanji tek dandanašnje dobe, omike, npravja, zaupa, pravice, pošte-

racii bi bila tudi tarifa zavarovanja najcenejša, ter je končal govor svoj s tem, ako sklne zbor današnji po tem predlogu, bi kmetijska družba predložila to željo deželnemu zboru. — Govorili so o tej zadevi gospodje: grof Barbo, predsednik Terpine, Stedri, Debevc, dr. Ahačič, dr. Bleiweis in drugi, in naposled je obveljal predlog g. Gutmanov.

Gospod predsednik Terpine je povedal potem, kar je on sam o moharju skusil, namreč da je ta rastlina za živinsko klajo velikega priporočila vredna. Ker so „Novice“ že unidan prinesle to priporočilo, ga nam ni treba tu ponavljati, in ravno tako tudi ne tega, kar je dr. Bleiweis o beli pšenici govoril, ki jo je verli naš družbenik Čolnik iz Dervanje poslal. — Kdor pričujočih je želel moharja in bele pšenice za poskušnjo seboj vzeti, je dobil unega in té v majhnih žakličkih, ki sta jih darovala gosp. predsednik Terpine in pa gosp. Čolnik.

Gospodarstva na družtvenem vertu v letošnjem letu dr. Bleiweis, kot začasni oskerbnik tega verta, ni mogel zboru na znanje dati, ker je že časa zmanjkovalo za pomenke na dalje.

Sreberna svetinja, namenjena pridnim sadjo- in murborejcom, ni bila letos nikomur podeljena, ker podružnice niso nikogar za to priporočile. Sklenjeno je pa bilo, podružnice naprositi, naj bi vsaka v svojem kraju imenovala pridne murborejce, ker je družbi znano, da poslednje dve leti je storila pri nas murvo- in sviloreja tak korak naprej, da je res veselje, zlasti na Notranjskem.

Potem je družbeni dnarničar gosp. M. Prégel naznanil dohodke in stroške v preteklem letu; uni so znesli 9155 gold. 58½ kr., ti pa 6857 gold. 42 kr., tedaj je ostalo konec leta 2298 gold. 16½ kr. v kasi, — znamenje varčnega gospodarstva. Pri tej priliki je poprašal gospod dr. Orel: kaj je s tistimi 325 gold., ki se nahajajo v računu pod imenom stroški „za drenažarja“, ker vendar že ene leta ni več drenažarja tukaj. Gosp. dnarničar razjasni to reč ter pravi, da se ono plačilo ne daje več za drenažo, ampak za učenika kovaške šole. Na to gospod dr. Orel spet besedo poprime pa pravi, da tega plačila ni treba, ker je kovaški učenik že po svojih lastnih dohodkih dostojno plačan in mu družba kovnico in stanovanje zastonj daje, šola sama pa delavcov. Na to odgovori dr. Bleiweis kot vodja kovaške in živinozdravniške šole, in pravi, da mu je treba krive misli razjasniti. Ločiti je — je rekel — najprej kovaško šolo od živinozdravniške; za kovaško šolo ne prejema g. Skale nobenega plačila v dnarjih, — tistih 325 gold., ki jih prejema po odhodu gosp. dr. Šim. Strupi-a v Prago, dobiva za to, da je prevzel več nauk v živinozdravniški šoli in da si mora kovaškega pomočnika plačevati, ki ga namestuje na kovačnici, kadar je on v šoli ali sicer zadržan. Ko je dr. Strupi v Prago odšel, bi bil mogel jez — je rekel dr. Bleiweis — vseh 12 nauk na-se vzeti ali pa bi bila mogla deželi toliko koristna šola jenjati; jez ne dobivam za vës svoj trud v šoli nobenega plačila in učim 7 nauk skozi celo leto; al človeku, ki že svojo težko butaro nosi, se ne more nakladati še druga butara, ako nočete, da konec vzame. Treba je tedaj bilo, da po gosp. dr. Struppi-u poprej opravljane šolske nauke prevzame gosp. Skale, v dunajski šoli z izverstnim vspehom poterjeni živinozdravnik; to novo delo se mu pa je moglo plačati, zakaj on nima nikakoršne dolžnosti, iz golj patriotizma deželi delati. Dosti je, da jez sam darujem svoj trud in vsakdanje poti deleč na Poljane v vsakem vremenu, naj burja brije, sonce pripeka ali povodinj stoji pri hišah, ki zgornje Poljane ločijo od spodnjih. Tako je tedaj prišlo, da je družbeni odbor določil gosp. Skale-tu ne za kovaški nauk, ampak za nauke v živinozdravilski šoli vsaki mesec 25 gold. Ali jih hoče slavni zbor danes odbiti, naj jih odbije — s tem pajenja živinozdravniška šola, zakaj jez ne morem vsega na svoje rame vzeti. — Zbor je z zahvalo sprejel

to razodetje in dr. Ahačič je predlog storil, naj se omenjeni strošek postavi pod določnim imenom v družbeni račun.

Po volitvah je bil, v dokaz občnega zaupanja in spoštovanja gospod Fid. Terpine spet enoglasno voljen za predsednika, — dr. Bleiweis za tajnika, gosp. M. Ambrož, gosp. A. Malič in gosp. F. Schmidt za odbornika, 33 pa je bilo novih udov izvoljenih. — S sledečim slovenskim ogovorom je sklenil g. predsednik Terpine današnji zbor:

„Slavni zbor! Serčno se zahvaljujem za Vaše današnje iskreno udeležstvo pri važnih pomenkih, ter prosim Vas tudi za naprej za krepko podporo kmetijskega gospodarstva. Obdelujmo blago mater zemljo umno in pridno; rabimo dobre svete in skušnje, in donašala nam bo več in boljih pridelkov. Prijazno si podajmo roke, da bomo z združenimi močmi pospešili blagor lepe svoje domovine, s tem pa tudi moč naše Avstrije. Bog živi našega presvitlega cesarja Franc Jožefa!“ In „živio-klici“ so doneli po dvorani. Seja je bila potem končana.

Dobrovoljen opomin zavolj cepljenja kóz. (Konec.)

4. Da se pa to, da stavljenе kozé ne varjejo človeka, primerja večkrat, kakor bi se imelo primeriti, po pravem cepljenju kóz, so mnogokrat matere same krive, ktere, ko so komaj z otrokom zdravniku herbet pokazale, ali kadar se cepljenke prikažejo, izpraskajo v neumni svojoglavnosti mozoljce, in tako vničijo stavljenó seme, da ne more dozoriti in truplo navdati s tisto močjó, ki naredí, da se ga kužne kozé prijeti ne morejo.

5. Tudi vsako truplo ni vsaki čas pripravno sprejeti stavljenih kóz, kakor tudi ni vsaka zemlja vsaki čas pripravna, da bi kalilo vsejano seme v nji; primeri se tedaj tudi pri kozah, da so sicer cepljene bile, pa se niso prijele, ali če so se prijele, vendar niso prav kalile. Zato je postava dana, da čez 8 dni matere imajo otroke zdravniku ogledati dati, da vidi, ali so se cepljenke prav prijele ali ne. Če pa nečimerne matere ne dajo zdravniku otroka več viditi, kdo je kriv, ako ob kozavi kugi njih otroci zbolé? Ali so kozé po tem te nesreče krive? Nikdar ne, le nemarnost materna.

6. Nekteri pravijo: „lepo reč smo dobili po stavljenih kozah: bezgavk (škrofelnov), grint in več družih bolezin ni bilo kdaj, dandanašnji pa je toliko čemernih otrok. To vse so nam prinesle stavljenе kozé.“ Kako ste vendar kratke pameti, ki tako modrujete! Res, res je, da je dandanašnji več bolnih in čemernih otrok. Pa zakaj? Zato: ker je več otrok na svetu. Nekdaj, ko ljudje niso vedili za to pomoč, ktero danes imamo v cepljenju dobrih kóz, so porabile kozje kuge strašno veliko otrok, in najraje so napadale bolj bolehné; — zdaj vsi ti ostanejo pri življenju; ali je tedaj čudo, da je dandanašnji več čemernih otrok, bezgavk, grint itd.? Kdor ima več otrok, ima tudi večkrat bolezen v hiši; kdor ima veliko živine, ima tudi večkrat ktero bolno, kakor tisti, ki ima le po 2 ali 3 repe. Kdor tedaj le enmalo rajtati zná, bo lahko to zrajtal na perste! Treba pa je vselej, da zdravnik jemlje cep od popolnoma zdravih otrok, da se s cepom ne zmeša druga bolezen, kar je lahko mogoče in se je žalibog! že večkrat primerilo. Zato mora zdravnik vest imeti, da jemlje le zdravo seme!

7. Ena pa je še gotova. Pravijo: vsak človek se spreminí v 7 letih, to je, vsaka živa stvar se predela po več letih (čeravno ne morebiti v 7 letih), ker življenje je po kervi vedno in neprenehano prenavljanje trupla; vsak trenutek se loči po nevidljivih potih na vsaki pičici trupla kaj, in se nadomestuje z drugo novo robo. To vsak vé, da vse to, kar povzijemo, ne gré od nas, dokler smo zdravi,

ampak večina povžitega se predeluje v krí, iz kerví v meso, kožo, kite, kosti itd. Ker se tedaj take velike premembe neprenehoma na skrivnih potih v nas godé, se ni čuditi, da tudi tista stvar, ki je v nas prišla po stavljenih kozah in nas je več let varovala kužnih kóz, se med tem nekoliko spremeni, oslabí, in da tedaj po preteku kakih 10 ali 12 let, kakor skušnje učé, nismo več tako gotovo obvarovani kozave kuge. In kaj izvira iz tega? Nič drugega, kakor to: da je potreba ali saj dobro, da po preteku 10 let ponavljamo cepljenje kóz, kar se v zdravniškem jeziku pravi revakcinati, in je posebno takrat potrebno, kadar razsajajo prave hude kozé v deželi, naj je letni čas kakoršen koli, pozimi, poleti itd. — „Po tem takem pa ne bo konca ne kraja tega cepljenja“ — nam zná kdo reči. Počasi, prijatel! Kar se godí kakih 10—12 let, to ni vsaki dan. Tudi cepljena koza ni — konj! Cepljena koza te ne verže v posteljo. Morebiti se te vdrugič tudi še ne prime ne; to je znamenje, da si še po prvem cepljenju zavarovan.

Lepo prosimo, naj rodoljubi razširijo ta nauk, kar najbolj morejo med ljudstvo, ki potrebuje podučjenja v svoj lastni prid.

Pisma slovenskega turista.

VII.

Marsikaj je dandanašnji mogoče, na kar bi kdo pred 3 leti nikdar ne bil misliti mogel; mogoče je tudi, da se dr. Toman-ove besede, ki jih je v državnem zboru govoril, spolnejo, da postanemo Slovenci zagojzda med laško in nemško silo, ako bi kadaj belo-rudeče-zeleno bandero do Soče privihralo. Pri tacihi okolišinah bi italianissimi gotovo kmali hotli voliti; kam da bi se nagnili, mi ni treba praviti. — Ali če ima kdo še tako velike simpatije za napredek laškega naroda, bi se mogel kakor Slovenec z vso močjo takemu počenjanju protiviti. Na tako vižo bi bili mi avstrijski jugoslovani popolnoma od morja ločeni in kupčijski razvitek našega naroda vničen. Zakaj s Terstom bi se začelo, z Reko nadaljevalo in morebiti še ne z Dubrovnikom nehalo — l' appétit vient en mangeant —, kar bi bila grozna nesreča za naš narod. Pa bo marsikter nevéno z glavo majal in rekel: kaka bedarija so misli Terst posloveniti! Res, odgovorim na to, ako bi se to v dveh ali treh letih zgoditi moralo. To gré pri nas počasi, zló počasi, ali kadar kam enkrat petó zastavimo, se ne dame več odmakniti; če bi se ne moglo v 15 letih zgoditi, se pa lahko v tridesetih učini. Poglejmo enmalo nazaj, kdo se je pri nas pred 20 leti slovana zavedel, še pisatelji ne vsi, akoravno jih je majhen šopek bil. V tistih časih se je gledišni igravec prederznil enkrat eno javno „kranjsko“ zapeti, al že se je šeptalo o panslavizmu! Z zaprekami, ki jih nobenemu narodu ne privoščimo, imamo vendar zdaj v treh slovenskih mestih národne središča za omikani svet, katerih bi si naš rodoljub pred 30 leti še vošiti ne bil prederznil; take reči bi bile takrat v njegovih očeh kar bi bilo na priliko nam dandanašnje vseučilišče na „vižmarski gmajni“.

V Terstu naloga ni ravno tako velikanska, ker je okolica in spodnja podlaga mestnjanov čisto slovenska; le na tem je ležeče, da bogat „Lesiaci“ ali „Tomasini“ zmiraj pošten „Lesjak“ ali „Tomaž“ ostane, čigar se smemo pri sedanjem mladem zarodu brez dvombe nadjati, ker ta je skoraj v vseh stanovih z dušo in s telesom naroden.

Bilo je prekrasno jutro septembra, ko sem se po železnici iz Tersta čez Kras na Notranjsko derdral. Kamen pri kamnu se je lesketal kakor dalječ so oči peljale, in pust je vtis, ki ga ta kos Slovenije stori na domačega in na ptujca. Spominjal sem se, kako nerad in prisiljen sem kakor mal deček pozimi zvečer mogel očetu iz „Novic“ brati, kako bi se Kras spet pogojznil in tega v resnici brezštevila kamna osnažil. Pa Kras je le — Kras ostal. Po

pravici bi smeli v sv. pismu starega testamenta obljubo, ki jo je Bog Abrahamu dal, tako-le prevoditi: „In tvoj zarod se bo pomnožil, kakor zvezde na nebu in kamnje na Krasu (namesti: pesek v morju). — Po sila dolgih štacijah sem dospel na Rakek, kjer je velika zaloga lesá, ki ga Notranjsko čez Terst v daljše kraje pošilja. Čez eno uro v stran prideš v Cerknico, ki sam veš, bravec, zakaj po vsem svetu sloví. Bilo je jezero popolnoma suho, kakor malokdaj; pa ne vstraši se, bravec, da bi ti ga hotel popisovati, ker sem prepričan, da ti je dobro znan iz izverstnih popisov, ki si jih bral že v „Novicah“.

Cerknica je velik, lep terg in včasih se je o binkostih prav turistično oživil. Viditi so povsod bili dolgi pa suhi možje z bledimi obrazi, ktere je belkasta ali rudeča lična brada kinčala. Nekteri so imeli zelene očale, vsi pa pri najlepšem vremenu marele pod pazdijo in čez rame in persa navskriž pisane „plaide“; govorili so malo; šeptanja se je pa dosti slišalo „yes“ in „no“. Tudi tovaršic so pripeljali saboj z belkastimi ali rudečimi lasmi, ki so večidel kinčali snegobeli nježno izrezani obraz z velikimi modrimi očmi nepopisljive lepote, ki jih je radovednim vkljub skoraj vedno zeleni tanj pokrival. — Celo kerdelo sinov britanskih otokov z veliko Lahov in Francozov vred je romalo iz postojnske jame v Cerknico si drugi naravni čudež naše domovine ogledovat. Bilo jih je nek včasih toliko, da so mogli sred terga pod milim nebom okoli košate lipe na otépih prenočiti. Al zdaj z železnico, namesti da bi njih množica vsako leto rastla, se grozno pomanjšuje. Ali so okoljščine časa tega krive in pomanjkanje denarjev sploh, ali pa so gostinčarji hotli na vrat na nos obogateti in so popotne preveč oderali, da so celó Angleže s strahom in grozo pred Jamo napolnili, ne bom za gotovo rekel; mogoče je oboje. Priprostim našim kerčmarjem se še dalječ ne sanja ne, da Anglež take odertije do pičice v svoj „dyary“ (= dnevník) zapiše in potem domú pridši v „Times“, „Daily news“, „Laturday Review“ itd. plat zvoná bije, da se prihodnjič angležki turisti, ki po Evropi največ dnarja strosijo, tacihi krajev ogibljejo. Ravno taka se v Bohinji na Gorenskem v neki glasoviti gostivnici godí, kjer nek, kakor sem čul, za Angleža škatlica klinčkov en goldinar veljá! Naj bodo naši kraji še lepši kakor raj, naj nekdanji predsednik angleškega društva znanosti, slavni naravoslovec Sir Humphry Davis tisuč in tisučkrat svetu oznanuje, da ga čez Bled ni lepšega kraja na svetu, bomo le vendar v primeri s Švajco in Italijo v tamóti ostali, če bodo naši gostinčarji tako kratkovidni in malo špekulativni.

Iz Cerknice pelje nova cesta, ravna kakor železnica, deloma v skale sekana v Mnišijo, dolino, ktere središče je lepa vas Begnje. Bili so Mnišovci nekdanj podložni muihom v Bistri, zatoraj se še dandanašnje tako nazivajo. — Kakor sem rekel, je res lepa cesta, ki ni samica, ampak ima še celi rep sestic na vse kraje v okrajno Planine in Loža, rezultat truda in prizadevanja tamošnje politične gosposke še večí del iz zlate Bachove dóbe. Ko bi kakor turist za feuilleton v „Oesterr. Zeitg.“ pisal, bi kar klical: „Ah serce mi od take kulture veselja igra! To je lepo! To je krasno! Povsod kultura! Le kultura!“ Ali če te krasne ceste skoz naravne, slovenske očala ogleduješ, boš drugače vidil in tudi drugače o teh napravah čul; zvedil boš, da korist tacihi velikanskih cest dostikrat v nobeni primeri ni s stroški, ki so jih prizadjale. In koliko se jih je napravilo vošilom sosesk diametralno nasproti samo po lastni termine glave, zoper ktero ni bilo apelacije. Pa ne bom popisaval teh jeremijad na dalje, saj bi več reči in bolj temeljito dokazati ne mogel, kakor je dokazal prvi deželni zbor to od več strani, ter enoglasno sklenil, da po taki poti, kakor dosihmal, se ne smejo več kantonske ceste delati, pa tudi ne morejo, ako nočemo, da marsikter sosesčan ne bi potreboval ceste več za voz svoj, ker ni mogel peš iti — z beraško palico. Dobre ceste so velike dobrote, —